

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การสำรวจและการใช้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนศึกษา พื้นผิวพยาธิตัวกลมในปลาไน้จืดจากลำน้ำแม่สา อุทยาน แห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่	
ชื่อผู้เขียน	นางสาวกานดา คำชู	
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	สาขาวิชาชีววิทยา	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผศ. ดร. ชโลบล วงศ์สวัสดิ์	ประธานกรรมการ
	อ. ดร. อำนาจ โรจนไพบูลย์	กรรมการ
	รศ. ดร. ปราโมทย์ วัฒนชัยนาคม	กรรมการ

บทคัดย่อ

การสำรวจพยาธิตัวกลมในปลาไน้จืดจากลำน้ำแม่สา อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ในระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2541 เก็บตัวอย่างปลาไน้มาตรวจสอบพยาธิตัวกลม พบปลาทั้งหมด 28 ชนิด จำนวน 1,332 ตัว พบปลา 12 ชนิด จำนวน 184 ตัว ที่มีพยาธิตัวกลม คิดเป็นค่า prevalence 13.814% (184/1,332) ได้แก่ ปลาหมอไทย (*Anabas testudineus*), ปลาค้อ I (*Schistura bucculentus*), ปลาค้อ II (*S. breviceps*), ปลาค้อ III (*S. poculi*), ปลาตะเพียนทราย (*Mystacoleucus marginatus*), ปลาแก้มขี้ (*Systemus orphoides*), ปลาไน้หมึก (*Opsarius pulchellus*), ปลาชิวควายแถบดำ (*Rasbora paviei*), ปลาก้าง (*Channa gachua*), ปลาช่อน (*Channa striatus*), ปลากระทิง (*Mastacembelus armatus*) และปลากดเหลือง (*Mystus nemurus*) ตรวจสอบพบพยาธิตัวกลมทั้งหมด 11 ชนิด คือ *Rhabdochona* sp., *Rhabdochona* sp.I, *Rhabdochona* sp.II, *Rhabdochona* sp.III, *Camallanus anabantis*, *Camallanus* sp., *Spinitectus* sp., *Proleptus* sp., *Ascaridia* sp., Unknown I (Family Philometridae) และ Unknown II (Family Ascarididae) ปลาที่พบมีการ infected ของพยาธิมากที่สุดและมีค่า prevalence สูงสุด คือปลากระทิง มีค่า 50.000%(8/16) ชนิดพยาธิที่มีปริมาณการ infected ในปลามากที่สุดและมีค่า intensity สูงสุดคือ *Rhabdochona* sp. III ซึ่ง infected ในปลากระทิงมีค่าเป็น 7.188 (115/16)

สำหรับการศึกษาพื้นผิวของพยาธิโดยใช้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบสแกนได้ทำการศึกษาพยาธิตัวกลม 7 ชนิด คือ *Rhabdochona* sp., *Rhabdochona* sp.I, *Rhabdochona* sp.III, *Camallanus anabantis*, *Spinitectus* sp., *Proleptus* sp. และ Unknown I

ลักษณะสัณฐานวิทยาจากการศึกษาโดยใช้กล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงและกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบสแกนพบลักษณะสำคัญคือ *Rhabdochona* spp. มีส่วนของ mouth part แบบ two pseudolabia ประกอบด้วย amphids 2 อัน cephalic papillae 4 อัน anterior teeth จำนวน 14 อัน เรียงตัวทางด้าน dorsal และ ventral เป็นซี่เดี่ยว ข้างละ 3 ซี่ ด้าน lateral เรียงเป็นคู่ข้างละ 2 คู่ มี deirids แบบ bifurcate แต่ทั้ง 3 ชนิดมีส่วนที่แตกต่างกันคือ *Rhabdochona* sp. ปลายหางทั้งสองเพศมีลักษณะเป็นรูปกรวยมน ในเพศผู้ large spicule มีส่วนปลายแหลม *Rhabdochona* sp.I ปลายหางทั้งสองเพศมี cuticular spike ในเพศผู้ large spicule มีส่วนปลายแยกเป็นสองแฉก *Rhabdochona* sp.III ปลายหางทั้งสองเพศมี cuticular spike ในเพศผู้ large spicule มีส่วนปลายตัดตรง ในเพศเมียมีไข่ซึ่งมี filaments ที่ขั้วทั้ง 2 ข้าง *Camallanus anabantis* มีลักษณะสำคัญคือ mouth part ประกอบด้วย buccal capsule 2 ข้างทางด้าน lateral มี beaded longitudinal ridges ข้างละ 9 อัน sclerotized plates แบบ boat-shaped ข้างละ 1 คู่ มี cephalic papillae 2 อัน amphid 1 อัน มี trident ทางด้าน dorsal และ ventral มี deirids แบบ spike-like *Spinitectus* sp. ได้ทำการศึกษาเฉพาะเพศเมียมีลักษณะสำคัญคือ ส่วน mouth part มี lips ไม่เด่นชัด sensory organs ประกอบด้วย amphids 2 อัน cephalic papillae 4 อัน spines แถวแรกมีจำนวน 41 อัน พื้นผิวมีวงหนามตลอดตัว *Proleptus* sp. พบเฉพาะเพศเมียมีลักษณะสำคัญคือ mouth part มี 2 lips ทางด้าน lateral มี lip แต่ละข้าง conical tooth 1 ซี่ และ papillae 2 อัน ปากล้อมรอบด้วย cephalic collarete และ Unknown I พบเฉพาะเพศเมียมีลักษณะสำคัญคือ mouth part ไม่มี lips ประกอบด้วย amphids 2 อัน และ cephalic papillae 4 อัน จากผลการศึกษาด้วยกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบสแกนทำให้เห็นรายละเอียดชัดเจนยิ่งขึ้นสามารถนำมาใช้ยืนยันการจัดจำแนกชนิดของพยาธิตัวกลมได้เป็นอย่างดีคือวิธีการหนึ่ง

Thesis Title	Survey of Nematodes and SEM of Tegument in Freshwater Fishes from Maesa Stream, Doi Suthep-Pui National Park, Chiang Mai Province		
Author	Miss Kanda Kumchoo		
M.S.	Biology		
Examining Committee	Asst. Prof. Dr. Chalobol Wongsawad	Chairman	
	Dr. Amnat Rojanapaibul	Member	
	Assoc. Prof. Dr. Pramote Vanittanakom	Member	

Abstract

The freshwater fishes were collected from Maesa Stream, Doi Suthep-Pui National Park, Chiang Mai Province, during January to December 1998 and examined for nematodes; 1,332 fishes of 28 species were collected while 184 fishes of 12 species were infected by nematodes. The prevalence of infection was 13.814%(184/1,332). The infected fishes included *Anabas testudineus*, *Schistura bucculentus*, *S. breviceps*, *S. poculi*, *Mystacoleucus marginatus*, *Systomus orphoides*, *Opsarius pulchellus*, *Rasbora paviei*, *Channa gachua*, *Channa striatus*, *Mastacembelus armatus* and *Mystus nemurus*. Eleven genera nematodes were identified as follows : *Rhabdochona* sp., *Rhabdochona* sp.I, *Rhabdochona* sp.II, *Rhabdochona* sp.III, *Camallanus anabantis*, *Camallanus* sp., *Spinitectus* sp., *Proleptus* sp., *Ascaridia* sp., Unknown I (Family Philometridae) and Unknown II (Family Ascarididae). The highest prevalence of fish infected by nematodes was in *Mastacembelus amartus*, 50.000% (8/16). The highest intensity of nematodes was *Rhabdochona* sp.III infection in *Mastacembelus amartus*, 7.188 (115/16). Seven species of nematode were examined for tegumental surface by scanning electron microscope (SEM), including *Rhabdochona* sp., *Rhabdochona* sp.I, *Rhabdochona* sp.III, *Camallanus anabantis*, *Spinitectus* sp., *Proleptus* sp. and Unknown I.

The morphology was observed by light and scanning electron microscope. *Rhabdochona* spp. has mouth parts with 2 pseudolabia and possesses of 14 anterior teeth arranged in single; 3 dorsal, 3 ventral, lateral teeth arranged in couples; 2 pairs on each side. Three species are different as follows : *Rhabdochona* sp. the tail tip of both sexes bluntly conical. The tip of large spicule in males is pointed. *Rhabdochona* sp.I the tail tip of both sexes with sharp cuticular spike. The distal end of large spicule in males is bifurcated. *Rhabdochona* sp.III, the tail of both sexes with sharp cuticular spike. Distal tip of large spicule in males is truncated. Eggs of females have filaments on each pole. *Camallanus anabantis* has a buccal capsule with 2 identical lateral valves; each of them supported by 9 beaded longitudinal ridges on the inner surface and 1 pair of boat-shaped sclerotized plates on each valve, two cephalic papillae and 1 lateral amphid. Tridents are located on each side of dorsal and ventral. Deirids are spike-like. *Spinitectus* sp. female had mouth parts with indistinct lips. Sensory organs is 2 amphids and 4 cephalic papillae. First row with 41 spines. The body surface covered with transverse rings of spines throughout the body. *Proleptus* sp. female had 2 lateral lips, each bearing a conical tooth and 2 papillae on inner surface. Cephalic collarette surround the mouth. Unknown I was found female has mouth parts without lip sensory organs, composed of 2 amphids and 4 cephalic papillae. The ultrastructure by SEM can confirm nematode identification.